

Лейба Олена Анатоліївна,
аспірант кафедри кримінального процесу,
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого, Україна, м. Харків
e-mail: helen_ne@list.ru
ORCID 0000-0001-9416-9357

doi: 10.21564/2414–990x.139.117239
УДК 340.13;343.1

АЛОГІЗМИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСУАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Визначено характерні ознаки законодавчих дефектів, що спричинені порушенням правил логіки і негативно позначаються на понятійно-категоріальному апараті кримінального процесуального законодавства. Виокремлено алогізми у розміщенні нормативного матеріалу в межах закону; алогізми у причинно-наслідкових зв'язках; алогізми, що призводять до неможливості практичної реалізації правового припису та породжують так звані «мертві норми»; алогізми в деонтологічних модальностях. Сформульовано пропозиції щодо усунення та подолання описаних законодавчих дефектів.

Ключові слова: законодавчі дефекти; алогізми у законодавстві; логіка структурування нормативного матеріалу; логіко-темпоральна неузгодженість; деонтологічна модальність.

Лейба Е. А., аспірант кафедри уголовного процесу, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна, г. Харків.
e-mail: helen_ne@list.ru ; ORCID 0000-0001-9416-9357

Алогізми в уголовном процессуальном законодательстве

Определяются характерные признаки законодательных дефектов, которые вызваны нарушением правил логики и негативно отражаются на понятийно-категориальном аппарате уголовного процессуального законодательства. Выделяются алогизмы в размещении нормативного материала в пределах закона; алогизмы в причинно-следственных связях; алогизмы, которые приводят к невозможности практической реализации правового положения и порождают так называемые «мертвые нормы»; алогизмы в деонтологических модальностях. Формулируются предложения по устранению и преодолению обозначенных законодательных дефектов.

Ключевые слова: законодательные дефекты; алогизмы в законодательстве; логика структурирования нормативного материала; логико-темпоральная несогласованность; деонтологическая модальность.

Постановка проблеми. Алогізми у законодавстві як результат порушення правил і законів логіки при конструюванні нормативно-правових приписів є одним із поширених і доволі істотних законодавчих дефектів.

Аналіз останніх досліджень. Зазначимо, що вказаний законодавчий недолік був предметом осмислення у наукових працях [Див., напр.: 1, с. 162–172]. Тож на сьогодні вже створено певний науковий базис, на який ми можемо спиратися при дослідженні алогізмів у кримінальному процесуальному законодавстві України.

Окрім однозначної кваліфікації алогізмів саме як законодавчих недоліків, дослідники окремо виділяють такі їх різновиди, як алогізми в оперуванні поняттями й термінами; алогізми дефініцій, зокрема не співмірність у визначеннях понять; алогізми, що виникають внаслідок порушення вимог послідовності розвитку конституційних засад у нормах галузевого закону; алогізми в судженнях; алогізми у розміщенні нормативного матеріалу в межах закону; алогізми, що виникають внаслідок неузгодженості законодавчих норм; алогізми в деонтологічних модальностях та ін. [Див.: 2, с. 377, 383; 1, с. 162–174 та ін.]. Звертає на себе увагу, що порушення правил логіки доволі часто негативно відбивається саме на понятійно-категоріальному апараті законодавства.

Мета цієї публікації – визначити характерні ознаки законодавчих дефектів, що спричинені порушенням правил логіки і знаходять негативне відбиття на понятійно-категоріальному апараті кримінального процесуального законодавства. Зокрема, алогізми у розміщенні нормативного матеріалу в межах закону; алогізми у причинно-наслідкових зв'язках; алогізми, що призводять до неможливості практичної реалізації правового припису та породжують так звані «мертві норми»; алогізми в деонтологічних модальностях.

Виклад основного матеріалу. 1. *Порушення логіки структурування нормативного матеріалу (на прикладі норм, що регламентують заставу і домашній арешт).* Вагомість структурованості і логічності розміщення нормативного матеріалу, особливо у межах кодифікованого нормативно-правового акта, переоцінити доволі складно з огляду на ті незручності, що виникають у разі порушення зазначених вимог. Одначе маємо зауважити, що у порівнянні з Кримінальним процесуальним кодексом України 1960 р. (далі – КПК) нині чинний кримінальний процесуальний закон у цьому аспекті значно досконаліший. Поясненням цьому є істотна «фрагментація» попереднього КПК за рахунок унесення численних змін протягом більш аніж півстолітньої історії його дії. Тим не менш, така вада, як порушення логіки структурування нормативного матеріалу, не минула й чинне кримінальне процесуальне законодавство України, що доволі яскраво ілюструє розміщення у межах КПК нормативного матеріалу, присвяченого таким запобіжним заходам, як застава і домашній арешт.

Перш за все зазначимо, що принциповою новацією КПК 2012 р. стало надання істотної юридичної ваги такому поняттю, як ієрархія запобіжних заходів. Безперечно, ієрархічність системи запобіжних заходів прослідковувалась і за часів попереднього законодавства, проте лише з прийняттям КПК 2012 р. набула чіткого юридичного значення. Зокрема, відповідно до ч. 3 ст. 176 КПК слідчий суддя, суд відмовляє у застосуванні запобіжного заходу, якщо слідчий, прокурор не доведе, що встановлені під час розгляду клопотання про застосу-

вання запобіжних заходів обставини є достатніми для переконання, що жоден із більш м'яких запобіжних заходів не може запобігти доведеним під час розгляду ризику або ризикам. При цьому на нормативному рівні знайшло закріплення правило про те, що обґрунтування вказаного має знайти відбиття як у клопотанні слідчого, прокурора (п. 6 ч. 1 ст. 184 КПК), так і в ухвалі слідчого судді, суду (п. 3 ч. 1 ст. 196 КПК).

Зважаючи на вказане, абсолютно очікуваним і цілком логічним виглядає надання законодавцем переліку із 5 основних запобіжних заходів у чіткій послідовності (особисте зобов'язання; особиста порука; застава; домашній арешт; тримання під вартою) та вказівки на те, що найбільш м'яким запобіжним заходом є особисте зобов'язання, а найбільш суворим – тримання під вартою (частини 1, 3 ст. 176 КПК). Комбінація наведених правових приписів дає можливість дійти висновку, що ч. 1 ст. 176 КПК наводить перелік запобіжних заходів у чіткій послідовності від найменш до найбільш суворого.

З огляду на вищевказане, цілком неочікуваним виглядає взаємне розміщення окремих статей КПК, які присвячені регламентації конкретних запобіжних заходів: ст. 179 – особисте зобов'язання; ст. 180 – особиста порука; ст. 181 – домашній арешт; ст. 182 – застава; ст. 183 – тримання під вартою. І хоча, на наш погляд, у даному випадку має місце очевидна законодавча помилка, породжена неухважністю при структуруванні нормативного матеріалу, гадаємо, що така помилка здатна не лише знизити зручність у користуванні КПК, а й породити сумніви у правильності зробленого вище висновку про ієрархію запобіжних заходів у послідовності переліку, що наведений у ч. 1 ст. 176 КПК (оскільки в межах статей 179 – 183 КПК ця послідовність є іншою). Тож, як висновок, маємо висловити переконання у потребі внесення нормативних змін у взаємне розміщення ст. 181 КПК (домашній арешт) і ст. 182 КПК (застава).

2. Алогізми у причинно-наслідкових зв'язках (на прикладі логіко-темпоральної неузгодженості при визначенні підстави для повідомлення про підозру). За законами логіки причинно-наслідковий зв'язок передбачає темпоральне передування причини подальшому настанню відповідних наслідків. Разом із тим, порушення даного цілком очевидного закону зустрічаються у чинному кримінальному процесуальному законодавстві, що безперечно, слід розцінювати як один із різновидів законодавчих дефектів. Продемонструємо його на прикладі логіко-темпоральної неузгодженості при визначенні підстави для повідомлення особи про підозру.

Так, відповідно до ч. 1 ст. 276 КПК повідомлення про підозру обов'язково здійснюється у разі: 1) затримання особи на місці вчинення кримінального правопорушення чи безпосередньо після його вчинення; 2) обрання до особи одного з передбачених КПК запобіжних заходів; 3) наявності достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення. І якщо підстави для повідомлення про підозру, визначені у п. 1 та п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК, заперечень не викликають, то юридичний факт, закріплений у п. 2 ч. 1 ст. 276 КПК як підстава для повідомлення особи про підозру, виглядає доволі алогічно.

Логіко-темпоральна неузгодженість у цьому разі полягає в тому, що за законами логіки підстава для прийняття юридичного рішення повинна передувати у часі самому рішенню. При цьому обрання до особи одного з передбачених КПК запобіжних заходів (окрім затримання¹) перед повідомленням про підозру є неможливим, оскільки відповідно до положень КПК особа, щодо якої ставиться питання про обрання запобіжного заходу, на момент розгляду такого питання вже повинна перебувати у процесуальному статусі підозрюваного або обвинуваченого. На підтвердження вказаного доречно процитувати частини 1 і 2 ст. 193 КПК, відповідно до яких «розгляд клопотання про застосування запобіжного заходу здійснюється за участю прокурора, *підозрюваного*, обвинуваченого, його захисника ... Слідчий суддя, суд, до якого прибув або доставлений *підозрюваний*, обвинувачений для участі у розгляді клопотання про застосування запобіжного заходу, зобов'язаний роз'яснити його права». Понад те, відповідно до ч. 2 ст. 177 КПК підставою застосування запобіжного заходу є наявність обґрунтованої *підозри* у вчиненні особою кримінального правопорушення. Указана нормативна вимога на практиці виконується через обов'язкове долучення до клопотання про обрання запобіжного заходу такого документа як повідомлення особі про підозру з позначкою про його вручення особі.

Отже, зважаючи на викладене, маємо констатувати, що на момент розгляду слідчим суддею питання про обрання запобіжного заходу особа у будь-якому випадку має вже перебувати у статусі підозрюваного. Відповідно, обрання запобіжного заходу в жодному разі не може бути підставою для повідомлення особі про підозру, як це передбачено п. 2 ч. 1 ст. 276 КПК, оскільки повідомлення про підозру є обов'язковою умовою розгляду питання про обрання запобіжного заходу.

Тому цілком очевидним постає висновок про потребу внесення відповідних коректив до тексту КПК з метою усунення описаної логіко-темпоральної неузгодженості. Досягти вказаного можливо шляхом виключення п. 2 ч. 1 ст. 276 КПК (із відповідною заміною нумерації наступного пункту). При цьому положення, що міститься зараз у п. 3 ч. 1 ст. 276 КПК (наявність достатніх доказів для підозри особи у вчиненні кримінального правопорушення як підстава для повідомлення про підозру) досить органічно відображатиме й необхідність повідомлення про підозру у зв'язку з потребою обрання до особи запобіжного заходу, оскільки згідно з п. 1 ч. 1 ст. 194 КПК під час розгляду клопотання про застосування запобіжного заходу слідчий суддя зобов'язаний встановити наявність обґрунтованої підозри у вчиненні підозрюваним кримінального правопорушення.

3. Невідповідність норми логіці кримінальних процесуальних правовідносин (алогізми, що призводять до неможливості практичної реалізації норми). Зважаючи на специфіку сфери кримінального судочинства, на наш погляд, можливо окремо говорити про логіку побудови кримінальних процесуальних відносин, породжену законами функціонування даного соціального інституту. Наприклад,

¹ Питанню затримання як підставі повідомлення про підозру присвячено п. 1 ч. 1 ст. 276 КПК.

одним із основних таких законів є змагальність у кримінальному провадженні, яка на сьогодні в цілому визначає парадигму сучасного кримінального процесу. Тож при конструюванні кримінальних процесуальних норм законодавець завжди має пам'ятати, що сформульована норма повинна бути функціонально придатною (життєздатною) саме в умовах змагального кримінального процесу. Інакше буде порушено логіку побудови кримінальних процесуальних відносин, а створений юридичний припис поповнить приклади явища, яке в теорії права прийнято іменувати «мертві норми». Доволі яскравою ілюстрацією останньої тези, на наш погляд, може служити законодавче правило, сформульоване у ч. 4 ст. 97 КПК, відповідно до якого «суд може визнати доказами показання з чужих слів, якщо сторони погоджуються визнати їх доказами». Не оцінюючи у цій публікації досконалість та виправданість інституту показань з чужих слів у цілому, лише зауважимо, що в умовах змагального кримінального процесу досить важко уявити ситуацію, коли доказ, що подається однією стороною на підтвердження власної позиції (яка суперечить позиції процесуального опонента), буде визнано протилежною стороною¹. Як результат, суперечність ч. 4 ст. 97 КПК логіці змагального кримінального процесу призводить до неможливості використання на практиці такого різновиду показань, як показання з чужих слів, яскравим свідченням чому можуть служити цитати із мотивувальних частин багатьох судових рішень, наприклад:

– «свідчення Особа 6 і Особа 7, згідно із якими 03.09.2013 р. вони зі слів інших дізнались про те, що Особа 3 побив потерпілу, суд не може визнати належними доказами. За приписами ч. 4 ст. 97 КПК суд може визнати доказами показання з чужих слів, якщо сторони погоджуються визнати їх доказами, в той же час сторона захисту такої згоди не висловила» [3];

– «не може суд прийняти як доказ винуватості Особа 2 і показання з чужих слів, що викладені у дослідницькій частині акта амбулаторної судово-психіатричної експертизи № 962/1021 від 23.12.2013 р., а саме: пояснення обвинуваченого експертам про те, що саме він у процесі вживання алкоголю в ході сварки взяв зі столу кухонний ніж та вдарив ним потерпілого. У судовому засіданні обвинувачений спростував ці свідчення, тому що давав їх на вимогу оперативних працівників міліції. Згідно з ч. 4 ст. 97 КПК суд не може визнати доказами показання з чужих слів, якщо сторони не погоджуються визнати їх доказами» [4];

– «Особа 5, яку просить Особа 2 допитати у якості свідка у клопотанні від 05.11.2014 р., очевидцем події, що мала місце 25.06.2014 р. у с. Лапшине Кролевецького району, не була. Про події, що мали місце 25.06.2014 р. у с. Лапшине Кролевецького району, Особі 5 відомо з чужих слів. ... Суд може визнати доказами показання з чужих слів, якщо сторони погоджуються визнати їх

¹ Безперечно, бувають ситуації, коли сторонами не оспорується окремі обставини. У такому разі застосовується процесуальний механізм, передбачений ч. 3 ст. 349 КПК, і докази щодо таких обставин не досліджуються взагалі. Однак якщо докази все ж досліджуються, це означає, що спір стосовно тої чи іншої обставини існує, а відтак матиме місце процесуальна дискусія, зокрема у формі оспоровання доказів протилежної сторони.

доказами (ч. 4 ст. 97 КПК). Слідчий суддя вважає малоімовірним, що сторона кримінального провадження, зокрема потерпілі, погодяться визнати доказами показання свідка Особа 5 з чужих слів щодо подій 25.06.2014 р. у с. Лапшині Крелевецького району з участю підозрюваної Особа 2» [5];

– в апеляційній скарзі захисник вказав, що суд першої інстанції незаконно прийняв як доказ вини «показання свідка Особа 12, яка пояснювала, що коли свідок Особа_11 ще був живий, то він розповідав, що то був Особа 3, в той час як відповідно до ст. 97 КПК суд може визнати доказами показання з чужих слів, якщо сторони погоджуються визнати їх доказами», внаслідок чого апеляційний суд змінив рішення суду першої інстанції, виключивши із мотивувальної частини посилання на показання із чужих слів як на доказ зважаючи на те, що «відповідно до ч. 4 ст. 97 КПК суд може визнати доказами показання з чужих слів, якщо сторони погоджуються визнати їх доказами. Проте в матеріалах справи відсутні дані про те, що сторони погодились визнати їх доказами, а сам обвинувачений і його захисник категорично не погоджуються з їх допустимістю» [6].

Як бачимо, суперечність ч. 4 ст. 97 КПК загальній логіці побудови змагальних кримінальних процесуальних відносин призводить до неможливості її використання у практичному правозастосуванні, що у свою чергу взагалі ставить під сумнів доцільність існування даного правового припису.

4. Алогізми в деонтологічних модальностях. Деонтологічна модальність – категорія деонтологічної логіки, яка характеризує людську діяльність з позиції дозволів, заборон, зобов'язань, відображає те, що є можливим або необхідним з точки зору закону [Див.: 7], а відтак є особливо актуальною в сфері нормативного регулювання суспільних відносин. При цьому логічність використання того чи іншого дозволу, заборони або зобов'язання в кримінальних процесуальних відносинах доволі часто викликає істотні сумніви, на що необхідно звернути увагу, аналізуючи окремі нормативні положення чинного КПК на предмет виявлення законодавчих дефектів, зокрема:

а) інформування про факт проведення НСРД. Прагнучи забезпечити право особи на отримання інформації про те, що вона стала об'єктом проведення НСРД, законодавець встановив правило, сформулювавши його у КПК наступним чином: «Особі, конституційні права яких були тимчасово обмежені під час проведення негласних слідчих (розшукових) дій, а також підозрюваний, його захисник, мають бути письмово повідомлені прокурором або за його дорученням слідчим про таке обмеження» (ч. 1 ст. 253). Зобов'язуючи правозастосовника проінформувати не лише підозрюваного та його захисника, а й «осіб, конституційні права яких були порушені», автори даної правової конструкції прагнули відобразити ситуацію, за якої проведення НСРД щодо конкретної особи не дало підстав для повідомлення їй про підозру, що, тим не менш, не повинно позбавляти її можливості довідатися про обмеження власних конституційних прав. Проте таке текстуальне вираження волі законодавця при його буквальному сприйнятті (при цьому ні КПК, ні інтерпретаційні правові акти не передбача-

ють іншого) зобов'язує правозастосовника інформувати про факт проведення НСРД взагалі всіх осіб, які так чи інакше потрапили в зону дії даного засобу збирання доказової інформації: випадкових перехожих, що були зафіксовані при проведенні відеофіксації конкретної особи; абонентів, з якими мав телефонні розмови суб'єкт, щодо якого здійснювалось зняття інформації з телекомунікаційних мереж, тощо. Вказане у свою чергу є яскравим прикладом деонтологічного алогізму – встановлення законодавчого зобов'язання, яке є не лише нелогічним, а й узагалі неможливим у виконанні (що, до речі, знову призводить до існування у КПК «мертвих норм»). Варто наголосити, що у законодавстві іноземних держав, як і в практиці ЄСПЛ, ми не виявили підходів, які б передбачали для правоохоронних органів обов'язок, аналогічний тому, що встановлює ч. 1 ст. 253 КПК. Тому є доцільним внести зміни до вказаного положення КПК, зобов'язавши прокурора або за його дорученням слідчого інформувати лише ту особу, щодо якої безпосередньо проводилась НСРД;

б) *загальні положення судового розгляду в частині допиту свідків*. Параграфом 1 глави 28 КПК встановлено низку правил, які спрямовані на регламентацію найбільш загальних моментів здійснення судового розгляду, у тому числі й тих, що стосуються виявів поваги до суду й учасників процесу. Серед останніх варто згадати законодавчі вимоги щодо обов'язку учасника процесу підвестися при вчиненні окремих процесуальних дій, зокрема при: зверненні до суду, заявленні клопотань, оголошенні заперечень на позицію опонента, дачі показань¹, заслуховуванні судового рішення, вході/виході суду до/із зали судових засідань. Такий підхід не є новим, оскільки передбачався й КПК 1960 р. і завжди сприймався юридичною спільнотою як невід'ємний атрибут судового засідання.

Кримінальний процесуальний кодекс 2012 р. дещо розширив перелік процесуальних дій, які сторонами мають здійснюватися стоячи, включивши до нього допит свідка. Так, відповідно до ч. 1 ст. 329 КПК «сторони кримінального провадження *допитують свідків* та заявляють клопотання, подають заперечення *стоячи* і лише після надання їм слова головуючим у судовому засіданні». На наше переконання, вказаний правовий припис є черговим проявом законодавчого дефекту, оскільки не витримує жодної критики як з погляду логіки свого існування, так і з погляду доцільності в аспекті правореалізації.

По-перше, чому серед усіх учасників кримінального провадження, які підлягають допиту, законодавець встановив особливий прояв поваги лише щодо свідка? Будь-які спроби знайти логічне пояснення вказаному законодавчому підходу, на наш погляд, є не лише марними (оскільки призводять до абсурдних

¹ До речі, у цьому ключі також може йтися про свого роду законодавчий дефект у виді прогалини в правовому регулюванні, оскільки вимога давати показання стоячи розповсюджена лише на «свідка, експерта, спеціаліста» (ч. 1 ст. 329). Хоча практика йде тим шляхом, що всі суб'єкти кримінального процесу, які підлягають допиту, в суді дають показання стоячи. Окрім цього, звертає на себе увагу некоректність вказівки в даному нормативному положенні на «показання спеціаліста», оскільки на сьогодні КПК не передбачає такого джерела доказів (ч. 2 ст. 84 КПК), а відтак може йтися лише про «консультації та роз'яснення спеціаліста» (ст. 360 КПК).

висновків¹), а й ідеологічно хибними (оскільки спрямовані на обґрунтування нерівності перед законом і судом).

По-друге, вказане нормативне положення не лише є алогічним з погляду рівності учасників перед законом і судом, а й істотно ускладнює прикладне правозастосування. Адже учасники кримінального процесу², яким надано право ставити питання свідку в ході судового допиту, зазвичай занотовують отримані відповіді з метою подальшого опрацювання інформації, зокрема при підготовці до судових дебатів. Тому вимога допитувати свідка стоячи і створює значні незручності для письмової фіксації відповідей, наданих свідком на поставлені запитання.

Зважаючи на вказане, не дивлячись на свій імперативний характер, положення ч. 1 ст. 329 КПК у частині вимоги здійснювати допит свідків стоячи на практиці не застосовується. Оцінка даного факту по суті підштовхує до згадки про інститут англосаксонського права *contra legem*³, керуючись яким суд має право прийняти рішення всупереч закону, виходячи з власного розуміння справедливості [До примітки див: 8]. Тож по суті описана ситуація є прикладом випадку, коли законодавчий дефект усувається правозастосовною практикою, яка при формальному підході (з огляду на заперечення у континентальній правовій системі інституту *contra legem*) має визнаватися незаконною. Хоча, власне, описана проблема, будучи цікавою й ілюстративною з погляду тематики даного дослідження, не є істотною і носить технічний характер. Та все ж будь-яка алогічність закону знижує його авторитетність, а відтак потребує усунення шляхом внесення відповідних нормативних коректив. Тому вбачається доцільним внести зміни до ч. 1 ст. 329 КПК, виключивши зобов'язання сторін здійснювати допит свідків стоячи;

в) *процедура допиту експерта в суді*. Новацією КПК 2012 р. стало розширення переліку джерел доказів показаннями експерта. Регламентуючи порядок судового розгляду, закон передбачив процедуру отримання таких показань у судовому засіданні, яка, на наш погляд, містить у собі чергові приклади законодавчих алогізмів. Так, відповідно до ч. 1 ст. 356 КПК «суд має право викликати експерта для допиту для роз'яснення висновку. Перед допитом експерта головуючий встановлює його особу та приводить до присяги такого змісту: «Я, (прізвище, ім'я, по батькові), присягаю сумлінно виконувати обов'язки експерта, використовуючи всі свої професійні можливості». Після цього головуючий попереджає експерта про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку. Зважаючи на те, що законодавець абсолютно чітко визначає мету допиту експерта – роз'яснення вже наданого ним висновку⁴,

¹ Зокрема, одним із таких висновків може бути незаплямованість свідка, на відміну від обвинуваченого, підозрою у вчиненні кримінального правопорушення. Проте такий умовивід не лише перекреслює ідею презумпції невинуватості, а й залишає відкритим питання про те, чому ж аналогічне правило не встановлено щодо процедури допиту потерпілого.

² Як показує практика, у першу чергу це стосується професійних учасників: прокурорів, захисників, представників.

³ Дослівно – «всупереч закону».

⁴ Положення ст. 356 КПК цілком недвозначно вказують, що йдеться якраз про вже наданий висновок, а не висновок, який цей експерт міг би надати в майбутньому за умови доручення саме йому проведення експертизи.

досить нелогічним виглядає текст присяги, у якому йдеться про те, що експерт зобов'язується «сумлінно виконувати обов'язки експерта, використовуючи всі свої професійні можливості». Адже на момент проведення допиту експерт уже виконав усі свої обов'язки, окрім одного: дати роз'яснення щодо наданого ним висновку (п. 2 ч. 5 ст. 69 КПК; п. 2 ч. 1 ст. 12 ЗУ «Про судову експертизу» [9]). Тож саме у наданні правдивих і кваліфікованих роз'яснень висновку має присягати експерт перед проведенням його допиту в суді. З цих же міркувань алогічно виглядає й вимога закону про те, що головуючий перед допитом попереджає експерта про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку (ч. 1 ст. 356 КПК). На наше переконання, до ч. 1 ст. 356 КПК доцільно внести нормативні корективи, виключивши обов'язок головуючого попереджати експерта про кримінальну відповідальність за надання завідомо неправдивого висновку та змінивши текст присяги таким чином, щоб він відповідав меті судового допиту експерта: надання правдивих і кваліфікованих роз'яснень експертного висновку.

Висновки. Порушення правил і законів логіки при конструюванні нормативно-правових приписів є одним з поширених й доволі істотних законодавчих дефектів, який призводить до явища, названого у науці «законодавчий алогізм». Аналіз положень КПК дає можливість виявити алогізми у розміщенні нормативного матеріалу в межах закону; алогізми у причинно-наслідкових зв'язках; алогізми, що призводять до неможливості практичної реалізації правового припису та породжують так звані «мертві норми»; алогізми у деонтологічних модальностях.

Список літератури:

1. Жильцов М. А. Дефекты трудового права и способы их преодоления: дис. ... д-ра юрид. наук. Екатеринбург, 2011. 459 с.
2. Сырых Е. В. Алогизмы в законе: понятие, виды, методика использования в образовательном процессе. *Законотворческая техника современной России: состояние; проблемы, совершенствование*: сб. ст.: в 2 т. / под ред. В. М. Баранова. Т. 1. Нижний Новгород, 2001. С. 370–384.
3. Вирок Сімферопольського районного суду Автономної Республіки Крим від 19.12.2013 р. у справі № 116/6743/13-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/36219705> (дата звернення: 17.06.2016).
4. Вирок Жовтневого районного суду м. Маріуполя від 15.08.2014 р. у справі № 263/1334/14-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/40151957>. (дата звернення: 27.10.2017).
5. Ухвала слідчого судді Крелевецького районного суду Сумської області від 21.11.2014 р. у справі № 579/1644/14-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/52702848> (дата звернення: 27.09.2017).
6. Ухвала Апеляційного суду Сумської області від 26.11.2015 р. у справі 589/5709/13-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53888360>. (дата звернення: 17.06.2017).
7. Мильруд Р. П., Антипов И. В. Типологические характеристики модальности в научно-исследовательском письменном тексте. URL: <http://sun.tsu.ru/mminfo/000349304/05/image/05-029.pdf> (дата звернення: 19.06.2017).
8. Постанова Попаснянського районного суду Луганської області від 5 квітня 2017 р. у справі № 423/369/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/65910303>. (дата звернення: 17.09.2017).
9. Про судову експертизу: Закон України від 25 лютого 1994 р. № 4038-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>

References:

1. Zhil'cov, M.A. (2011). Defekty trudovogo prava i sposoby ih preodolenija: *Doctor's thesis*. Ekaterinburg [in Russian].
2. Syryh, E.V. (2001). Alogizmy v zakone: ponjatie, vidy, metodika ispol'zovanija v obrazovatel'nom processe. *Zakonotvorcheskaja tehniko sovremennoj Rossii: sostojanie; problemy, sovershenstvovanie*. (Vols. 1–2; Vol. 1.) V. M. Baranov (Ed.). Nizhnij Novgorod, 370–384 [in Russian].
3. Vyrok Simferopolskoho raionnogo sudu Avtonomnoi Respubliki Krym vid 19.12.2013 r. u spravi № 116/6743/13-k. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/36219705>.
4. Vyrok Zhovtnevoho raionnogo sudu m. Mariupolia vid 15.08.2014 r. u spravi № 263/1334/14-k. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/40151957>.
5. Ukhvala slidchoho suddi Krolevetskoho raionnogo sudu Sumskoi oblasti vid 21.11.2014 r. u spravi № 579/1644/14-k. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/52702848>.
6. Ukhvala Apeliatsiinoho sudu Sumskoi oblasti vid 26.11.2015 r. u spravi 589/5709/13-k. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/53888360>.
7. Mil'rud, R.P., Antipov, I.V. Tipologicheskie harakteristiki modal'nosti v nauchno-issledovatel'skom pis'mennom tekste. URL: <http://sun.tsu.ru/mminfo/000349304/05/image/05-029.pdf> [in Russian].
8. Postanova Popasnianskoho raionnogo sudu Luhanskoi oblasti vid 5 kvitnia 2017 r. u spravi № 423/369/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/65910303>.
9. Pro sudovu ekspertizu: Zakon Ukrainy vid 25 liutoho 1994 r. № 4038-XII. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/4038-12>.

Leiba O. A., Postgraduate Student of Department of Criminal Procedure, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine, Kharkiv.
e-mail: helen_ne@list.ru ; ORCID 0000-0001-9416-9357

Alogisms in criminal procedural legislation

The article is devoted to the definition of the characteristic signs of legislative defects, which are caused by violations of the rules of logic, and find a negative reflection on the conceptual-categorical apparatus of the criminal procedural legislation. It is noted that the alogisms in the legislation, as a result of violation of the rules and laws of logic when constructing legal norms, is one of the most widespread and rather significant legislative defects. The alogisms in the placement of normative material within the law; alogisms in causative relationships; alogisms that lead to impossibility of practical implementation of the legal order and give rise to so-called “dead norms”; alogisms in deontological modalities are emphasized. In particular, such legislative defect as violation of the logic of structuring of normative material is considered using an example of the rules governing the bail and home arrest. The importance of structuring and logical placement of normative material, especially within the limits of the codified normative legal act is stressed. It is noted that according to the laws of logic, causal relationship involves temporal precedence of a cause and the subsequent corresponding effects. At the same time, attention is paid to the fact that the violation of this clearly apparent law is found in the current criminal procedural law, which undoubtedly should be regarded as one of the varieties of legislative defects. Inconsistency of the norms of the logic of criminal procedural legal relationships is defined as alogisms, which lead to the impossibility of practical implementation of the norm. Taking into account the specifics of the sphere of criminal justice, it is indicated that the logic of the construction of criminal procedural relations, generated by the laws of the functioning of this social institution, should be observed. It is noted that when constructing criminal procedural norms, the latter should be functionally suitable (viable). In the opposite case, the logic of the construction of criminal procedural relations will be violated, and the created legal order will supplement the examples of the phenomenon, which in the theory of law is called “dead norms”. The presence of all these types of alogisms in the norms of criminal procedural law is noted. The proposals on elimination and overcoming of the described legislative defects are formulated.

Keywords: legislative defects; alogisms in legislation; logic of structuring of normative material; logical-temporal inconsistency; deontological modality.

Надійшла до редакції 14.11.2017 р.